

Tarixi zənginlik və strateji perspektivlər

Azərbaycan qədim tarixə, zəngin mədəniyyətə və mənəvi irsə malik ölkədir. Bu torpaq minilliklər boyu müxtəlif sivilizasiyaların qovuşduğu nadir məkanlardan biri olub. Məhz bu səbəbdən Azərbaycanın mədəni irsi yalnız bir xalqın deyil, ümumbəşəri dəyərlərin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi dəyərləndirilir.

Qayaüstü rəsmlərdən tutmuş möhtəşəm memarlıq abidələrinə, şifahi xalq ədəbiyyatından muğam sənətinə qədər uzanan bu irs xalqımızın milli kimliyini, tarixi yaddaşını və mənəvi varlığını ifadə edir. Mədəni irs təkcə keçmişin izi deyil. Maddi və qeyri-maddi mədəniyyət nümunələri xalqımızın tarixi yaddaşını, dünyagörüşünü, estetik zövqünü və milli kimliyini yaşadan əsas amillər-dəndir.

Mədəni irs anlayışı təkcə tarixi abidələr, memarlıq nümunələri və arxeoloji tapıntılarla məhdudlaşmır. Bura folklor, musiqi, ədəbiyyat, dil, adət-ənənələr, mərasimlər, sənətkarlıq növləri, yaşam tərzı və mənəvi dəyərlər də daxildir. Qobustan qayaüstü rəsmləri, Azıx mağarası, İçərişəhər memarlıq kompleksi, Şəki Xan Sarayı, Qarabağ xalçaçılıq məktəbi, muğam və aşıq sənəti bu zəngin irsin parlaq nümunələridir.

Mədəni irs xalqın keçmişini bu günə, bu gününü isə gələcəyə bağlayan möhkəm körpüdür. Bu irsi qoruyan xalq öz tarixini, kimliyini və suverenliyini qorumuş olur. Məhz buna görə də mədəni

irsin mühafizəsi hər bir dövlət üçün strateji əhəmiyyət daşıyan məsələdir.

Azərbaycanda mədəni irsin qorunması və inkişafı müstəqilliyin ilk illərindən dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri kimi müəyyənləşdirilib. Son illər tarixi-mədəni abidələrin bərpası, mədəniyyət müəssisələrinin yenilənməsi, regionlarda mədəni infrastrukturun inkişafı, qeyri-maddi mədəni irsin qorunması ilə bağlı ardıcıl olaraq həyata keçirilən tədbirlər xüsusilə təqdirəlayiqdir.

Azərbaycanın bir sıra mədəni irs nümunələrinin UNESCO-nun Dünya İrs Siyahısına və Qeyri-Maddi Mədəni İrs Siyahısına daxil edilməsi bu sahədə aparılan məqsədyönlü siyasətin nəticəsidir. Belə ki, UNESCO-nun Dünya İrs Siyahısına daxil edilmiş İçərişəhər, Qobustan qayaüstü rəsmləri, Şirvanşahlar Saray Kompleksi, eləcə də qeyri-maddi mədəni irs nümunələri - muğam, aşıq sənəti, xalçaçılıq xalqımızın mədəni zənginliyinin beynəlxalq təsdiqidir.

Təəssüf ki, 30 ilə yaxın Ermənistanın işğalı altında qalmış ərazilərimizdə mədəni irsimizə qarşı məqsədli və planlı şəkildə mədəni soyqırımı həyata keçirilib. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələrində mədəni irsimiz uzun illər ərzində sistemli şəkildə dağıdılıb. Şuşa, Ağdam, Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı və digər yerlərdə işğalçılar dünya və ölkə əhəmiyyətli Azərbaycan abidələrini vandalizmə məruz qoyublar. İşğalçılar tərəfindən bu ərazilərdə yüzlərlə tarixi abidə, məscid, türbə, qəbiristanlıq, muzey və digər mədəniyyət ocaqları məhv edilib və ya təhqir olunub. Məs-

cidlərimizdə heyvan saxlanılıb, qədim qəbir daşları dağıdılıb. O cümlədən Qarabağ bölgəsində yerləşən alban məbədlərinin saxtalaşdırılaraq erməniləşdirilməyə cəhd göstərilməsi tarixin təhrifinə yönəlmiş vandalizm aktı idi. Bu faktlar beynəlxalq hüququn, mədəni irsin qorunmasına dair konvensiyaların kobud şəkildə pozulmasıdır.

2020-ci ilin payızında Ermənistan silahlı qüvvələrinin növbəti təxribatı səbəbindən başlayan və Azərbaycan Ordusunun Zəfəri ilə bitən Vətən müharibəsi Qarabağ və Şərqi Zəngəzur torpaqlarını əsarətdən qurtardı. Bu, möhtəşəm tarixi Qələbə təkcə ərazi bütövlüyümüzün bərpası deyil, eyni zamanda mədəni irsimizin yenidən dirçəldilməsi üçün geniş imkanlar yaratdı.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılan bərpa və yenidənqurma işlərinin əsas istiqamətlərindən biri də mədəni irsin bərpasıdır. Dağıdılmış məscidlərin, tarixi abidələrin, mədəniyyət müəssisələrinin bərpası dövlət tərəfindən xüsusi diqqət mərkəzində saxlanılır. Şuşa şəhərinin Azərbaycanın mədəni paytaxtı elan edilməsi bu siyasətin əhəmiyyətini göstərir. Şuşada Molla Pənah Vəqifin məqbərəsinin, Yuxarı Gövhər ağa məscidinin, Xurşidbanu Natəvanın, Üzeyir bəy Hacıbəylinin və Bülbülün evlərinin bərpası milli-mədəni yaddaşın dirçəlişinin bariz nümunəsidir.

Azərbaycanın zəngin və özünəməxsus mədəni irsinin qorunması, inkişaf etdirilməsi və dünyada tanınması istiqamətində işlər daha da uğurla davam etdiriləcək. Belə ki, milli mədəniyyətin uzunmüddətli inkişaf strategiyası müəyyənləşdirilib. Prezident

İlham Əliyevin təsdiqlədiyi "Azərbaycan mədəniyyəti - 2040" Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Konsepsiyası"nın üç mərhələdə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Birinci mərhələ 2026-2030-cu illər, ikinci mərhələ 2031-2035-ci illər, üçüncü mərhələ isə 2036-2040-cı illəri əhatə edəcək.

Azərbaycanın milli kimliyinə əsaslanan müasir mədəniyyət modelinin yaradılması, inkişafı və 2040-cı ilədək digər mədəniyyətlərlə qarşılıqlı əlaqələrinin genişləndirilməsi üçün dövlət mədəniyyət siyasətinin istiqamətlərini müəyyən edən və mədəniyyət sahəsi ilə bağlı fəaliyyətə vahid, sistemli və dayanıqlı yanaşmanı təmin edən strateji planlaşdırma sənədi olan "Azərbaycan mədəniyyəti - 2040" Konsepsiyasında mədəni irsin qorunması ilə bağlı çağırışlar yer alıb.

Konsepsiyada mədəni irsin qorunması və inkişafına dair əsaslandırma belədir: "Azərbaycan mədəni irsi Azərbaycan mədəniyyətinin tərkib hissəsidir. Mədəni irs cəmiyyətin keçmişinə aid dəyərləri özündə ehtiva etməklə yanaşı, onları gələcək nəsillərə ötürmək üçün əsas vasitə rolunu oynayır. Mədəni irsin qorunmasının təkmilləşdirilməsi məqsədilə davamlı və sistemli fəaliyyətin həyata keçirilməsi, həmçinin beynəlxalq mədəni mübadilədə iştirakın genişləndirilməsi istiqamətində tədbirlər görülməsi zəruridir".

Sənəddə mədəni irsin yalnız qorunması deyil, onun müasir dövrün tələblərinə uyğun şəkildə yaşadılması, iqtisadi və sosial inkişaf əlaqələndirilməsi də əsas vəzifələr sırasındadır.

"Azərbaycan mədəniyyəti - 2040" Konsepsiyasında mədəni irsin rəqəmsallaşdırılması, elmi tədqiqatların genişləndirilməsi, mədəniyyət sahəsində innovativ yanaşmaların tətbiqi, regionların mədəni potensialının artırılması, yaradıcı sənayələrin inkişafı əsas vəzifələr sırasındadır.

Konsepsiyanın mühüm istiqamətlərindən biri də işğaldan azad edilmiş ərazilərdə mədəni həyatın bərpası, yeni mədəniyyət mərkəzlərinin yaradılmasıdır.

Mədəni irsin qorunması yalnız dövlətin deyil, bütövlükdə cəmiyyətin məsuliyyətidir. Bu prosesdə alimlərin, tarixçilərin, mədəniyyət xadimlərinin, jurnalistlərin fəal iştirakı vacibdir. Mədəni irsimizin beynəlxalq səviyyədə tanınması, onun saxtalaşdırılmasına, təhrif olunmasına qarşı beynəlxalq informasiya mübarizəsinin gücləndirilməsi də xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"